

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Nederlandse belastingopbrengsten stegen harder dan gemiddeld in Europa

Bolhuis, W.D.

Citation

Bolhuis, W. D. (2019). Nederlandse belastingopbrengsten stegen harder dan gemiddeld in Europa. *Economisch Statistische Berichten*, 104(4776), 370-372. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/82596>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/82596>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Verschenen: W.D. Bolhuis, 'Nederlandse belastingopbrengsten stegen harder dan gemiddeld in Europa', Economisch Statistische Berichten, 104(4776), pp. 370-372.

Nederlandse belastingopbrengsten stegen harder dan gemiddeld in Europa

Wimar Bolhuis Universitair docent aan de Universiteit Leiden

De koopkrachtontwikkeling in Nederland is matig, zo matig dat minister-president Mark Rutte recent besloot het grootbedrijf op te roepen de lonen sterker te verhogen. Die oproep gaat echter voorbij aan de aanzienlijke lastenverzwaringen die opeenvolgende kabinetten hebben doorgevoerd.

In het kort:

- Sinds het pre-crisisjaar 2007 steeg de opbrengst van de totale belasting- en premieheffing in Nederland harder dan in naburige landen en het EU-gemiddelde.
- Vooral de opbrengsten van de inkomstenbelasting en sociale premies stegen fors. Dit verhoogde de lastendruk op arbeid en drukt logischerwijs de koopkrachtontwikkeling.
- Het is een gevolg van de zwaarwegende politieke wens om het EMU-saldo te verbeteren, maar daarbij niet de indirecte of consumptieve belastingen aanzienlijk te verhogen.

Na de uitbraak van de kredietcrisis in 2008 hebben de opeenvolgende Nederlandse regeringen maatregelen genomen om het overheidstekort te verminderen. Een aanzienlijk deel hiervan betrof lastenverzwaringen. Het CPB becijferde voor de periode 2011-2017 dat 16 miljard euro van de cumulatief 46 miljard euro aan tekortreducerende maatregelen uit lastenmutaties bestond (Suyker, 2016). Dit spoort met de wetenschap dat politici in crises bereidwilliger zijn om impopulaire maatregelen te nemen en hervormingen door te voeren (Alesina, Ardagna en Trebbi, 2006).

Maar hoe effectief ook voor snelle tekortreductie, het verhogen van de lasten heeft natuurlijk nadelige economische effecten en beperkt de koopkrachtontwikkeling. In dit artikel bekijk ik in hoeverre de belastingopbrengsten in Nederland veranderden – zowel in omvang als in samenstelling – en vergelijk die verandering met die in de naburige landen Duitsland, België, Frankrijk, Verenigd Koninkrijk en het EU-gemiddelde.

Veel EU-lidstaten hebben lastenverzwaringen doorgevoerd om hun overheidstekort te verminderen en kennis uitgewisseld over de wenselijkheid van belastingmaatregelen op door de Europese Commissie georganiseerde bijeenkomsten (Princen & Mourre, 2013). Behalve dat deze vergelijking licht werpt op een van de verklaringen voor de trage koopkrachtontwikkeling, toont het ook de politieke en ideologische keuzes van de verschillende regeringen.

Deze verdiepende vergelijking kan gemaakt worden met de 'data on taxation'-database van de Europese Commissie (Europese Commissie, 2018). Het meest recente jaar in deze database is 2017. De kernvergelijking in dit artikel is daarom tussen de jaren 2007 - het jaar voor de uitbraak van de crisis - en 2017. De financieel-economische situatie in beide jaren is vergelijkbaar voor Nederland, de

naburige lidstaten en het EU-gemiddelde: een hoogconjunctuur met behoorlijke bbp-groei, een vergelijkbare werkloosheid (met uitzondering van Duitsland), een gematigde inflatie en relatief goede overheidsfinanciën (uitgezonderd België en Frankrijk). Tabel 1 geeft een overzicht.

	BBP		Werkloosheid		Inflatie		EMU-saldo		EMU-schuld	
	2007	2017	2007	2017	2007	2017	2007	2017	2007	2017
NL	3,8	2,9	4,2	4,9	1,6	1,3	-0,1	1,2	43,0	57,0
DUI	3,3	2,2	8,5	3,8	2,3	1,7	0,2	1,0	63,7	64,5
BEL	3,4	1,7	7,5	7,1	1,8	2,2	0,1	-0,8	87,0	103,4
VK	2,5	1,8	5,3	4,4	2,3	2,7	-2,6	-1,9	41,7	87,1
FR	2,4	2,3	8,0	9,4	1,6	1,2	-2,6	-2,8	64,5	98,4
EU-28	3,1	2,5	7,2	7,6	2,4	1,7	-0,9	-1,0	57,5	81,7

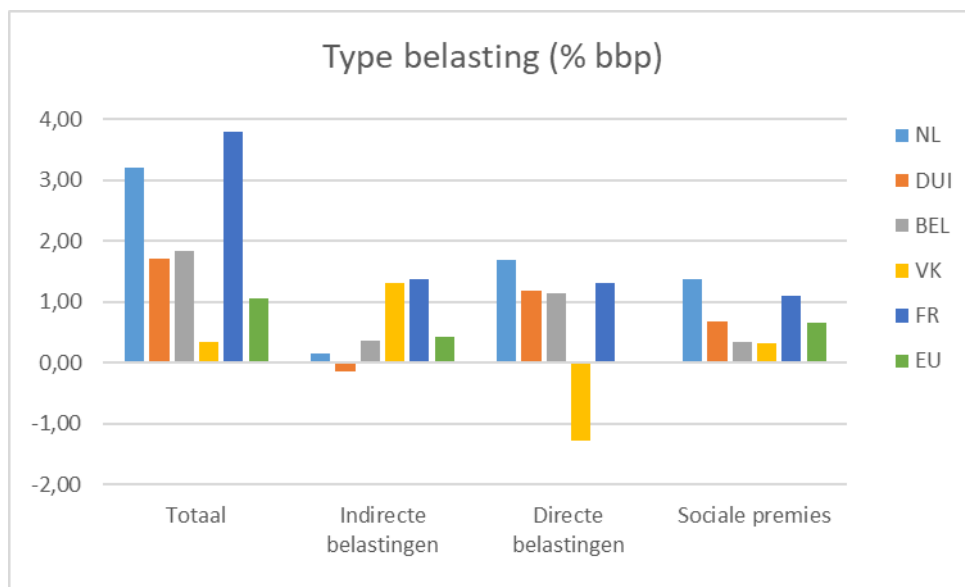
Tabel 1 Macro-economische vergelijking tussen 2007 en 2017 voor de onderzochte EU-landen. Bron: Eurostat.

Verschillen tussen de belasting - en premieopbrengsten in beide jaren lijken niet verklaard te kunnen worden door afwijkende conjunctuurbeelden. Een meer voor de hand liggende verklaring is het gevoerde beleid. Opvallend voor Nederland is dat het EMU-saldo het sterkste verbeterde van al deze lidstaten, namelijk met 1,3%-punt bbp. In dit artikel blijft beschouwing dat het belastingbeleid van EU-landen in de onderzochte periode beïnvloed kan zijn door hun relatieve niveau in 2007 op de verschillende belastingen en premies. Dit kan de beleidsafweging hebben beïnvloed.

Omvang opbrengsten

De totale belasting- en premieontvangsten van Nederland zijn tussen 2007 en 2017 met 3,2%-punt bbp gestegen, van 35,5% bbp naar 38,8% bbp (er zijn afrondingsverschillen). 1,8%-punt bbp hiervan wordt verklaard door belastingen (57%) en 1,4%-punt door sociale premies (43%).

Nederland heeft in vergelijking met de naburige lidstaten en het EU-gemiddelde na uitbraak van de crisis de belasting- en premieopbrengsten relatief sterk verhoogd. Figuur 1 illustreert dit. Over de periode 2007-2017 was de stijging van de totale opbrengsten meer ruim drie keer zo groot als het EU-gemiddelde en bijna het dubbele van de stijging in Duitsland en België. Alleen Frankrijk verhoogde de totale opbrengsten wat meer dan Nederland. Hier speelt een rol dat Nederland de afnemende gasbaten compenseert met fiscaal beleid, wat een wezenlijk verschil is met andere landen. Het Verenigd Koninkrijk koos voor een zeer beperkte stijging.

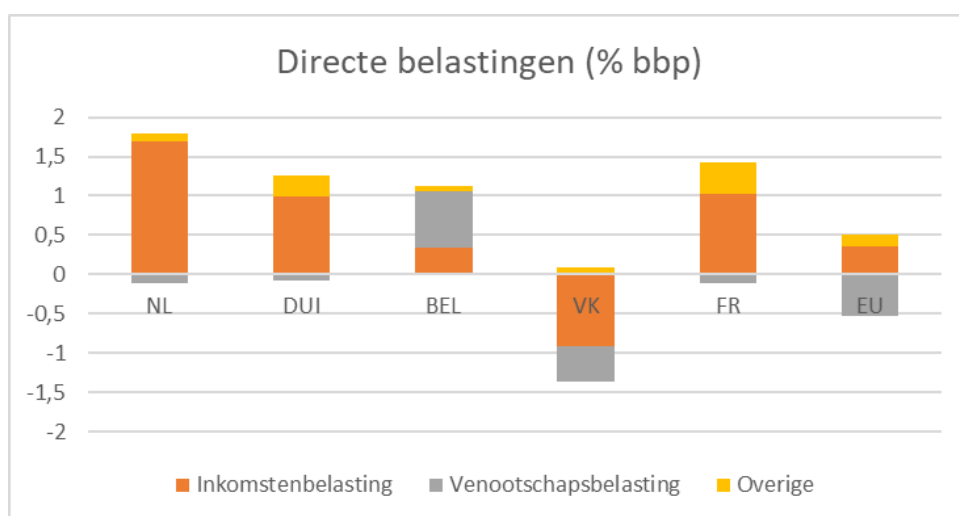

Figuur 1 Verandering belasting- en premieopbrengsten tussen 2007 en 2017. Bron: Europese Commissie.

Onze regeringen maakten ook in het soort lastenverzwaring andere keuzes dan veel EU-landen. Deze werden in sterk mate opgebracht uit directe belastingen en sociale premies, en niet zozeer uit indirecte belastingen. De opbrengsten uit de directe belastingen op inkomen en uit de sociale premies voor volks- en werknemersverzekeringen stegen circa 40% sterker dan in Duitsland, België en Frankrijk. Het EU-gemiddelde bleef zelfs stabiel en de opbrengsten van directe belastingen in het Verenigd Koninkrijk daalden. Opmerkelijk is dat Nederland relatief zeer weinig extra opbrengsten realiseerde uit indirecte belastingen op productie, producten en diensten.

Directe belastingen

Ook de opbouw van de directe belastingopbrengsten wijkt af. Figuur 2 laat dit zien. In ons land namen bovenal de inkomsten uit de inkomstenbelasting toen, namelijk met 1,7%-punt bbp, een kleine twee keer zoveel als in Duitsland en Frankrijk (1,0%-punt bbp). De opbrengsten uit de vennootschapsbelasting daalden in Nederland met 0,1%-punt bbp. Deze afname is hetzelfde als in Duitsland en Frankrijk, maar fors minder dan het EU-gemiddelde.

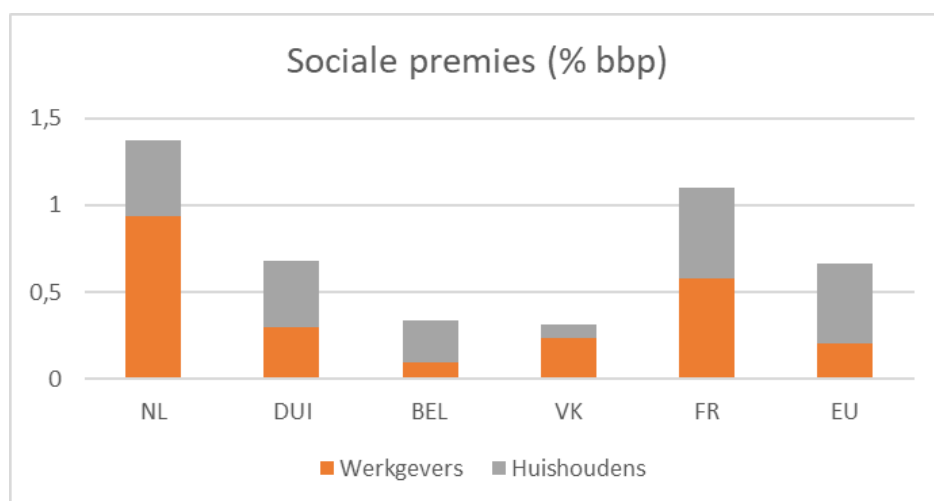

Figuur 2 Verandering opbrengsten directe belastingen tussen 2007 en 2017. Bron: Europese Commissie.

België en het Verenigd Koninkrijk wijken duidelijk af van de overige landen en het EU-gemiddelde. In deze twee landen lijkt nagenoeg tegenovergesteld belastingbeleid te zijn gevoerd, wat aangeeft dat de politiek-ideologische samenstelling van de regering er toe doet.

Sociale premies

In Nederland zijn bedrijven vooral meer sociale premies gaan afdragen. Figuur 3 illustreert dit. De premieopbrengsten stegen met 1,4%-punt bbp sterker dan in andere EU-landen en hiervan betaalden de werkgevers 68% en huishoudens 32%. Zowel de absolute als de relatieve toename is fors in vergelijking met het EU-gemiddelde en de naburige lidstaten – opnieuw met uitzondering van het Verenigd Koninkrijk.

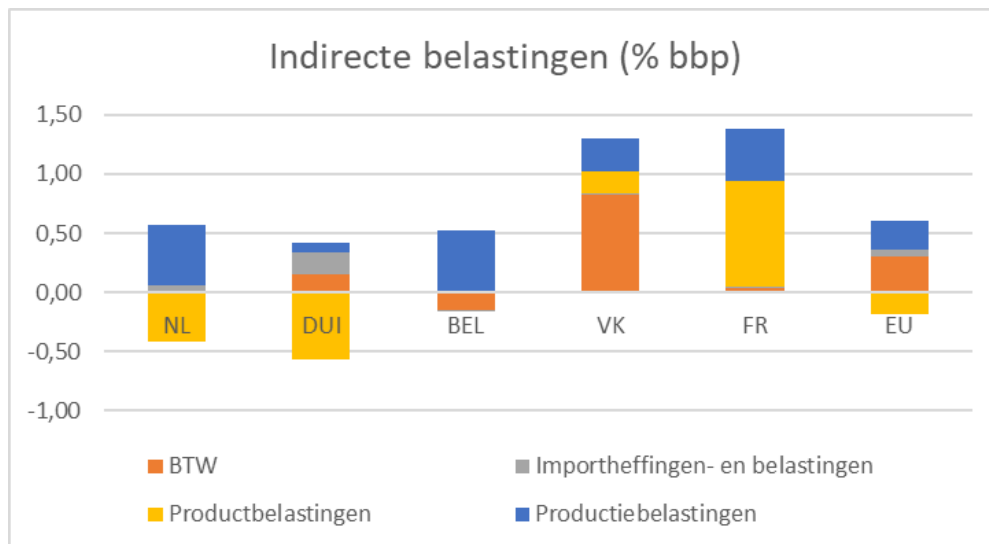

Figuur 3 Verandering opbrengsten sociale premies tussen 2007 en 2017. Bron: Europese Commissie.

Maar ook de omvang van de afgedragen premies door huishoudens steeg in Europees perspectief aanzienlijk. Vorig jaar toonde Caminada et al. (2018) al aan dat de lastendruk voor Nederlandse huishoudens tussen 2001 en 2014 toenam, vooral door zorg- en pensioenpremies. De sterk toegenomen opbrengsten uit de inkomstenbelasting en sociale premieheffing tussen 2007 en 2017 verklaart mede waarom nu de ontwikkeling van het netto besteedbaar inkomen van huishoudens achterblijft bij de stijgende bruto lonen.

Indirecte belastingen

Nederland koos er in mindere mate voor om de opbrengsten uit indirecte belastingopbrengsten te verhogen. Figuur 4 laat zien hoe de opbouw van deze categorie tussen 2007 en 2017 veranderde. In vrijwel alle lidstaten stegen de belastingopbrengsten op productie. Aannemelijk is dat dit het gevolg is van toenemende milieu- en energiebelastingen. Heel opmerkelijk en verrassend is dat, ondanks dat onze regering de BTW op 1 oktober 2012 verhoogde, de BWT-opbrengst als percentage van het bbp in tien jaar niet steeg (en overigens ook niet van 2012 op 2013). In EU-perspectief ontvangt Nederland nog steeds weinig BTW (plek 23 uit 28 lidstaten). Een politiek-economische reden hiervoor kan zijn dat, hoewel de stijging van indirecte belastingen op langere termijn weliswaar groeivriendelijker is, deze stijging op korte termijn nadelig uitpakt voor lagere inkomens (Princen & Mourre, 2013). Ook in ons land betalen lage inkomens relatief veel indirecte belastingen (CBS, 2016).

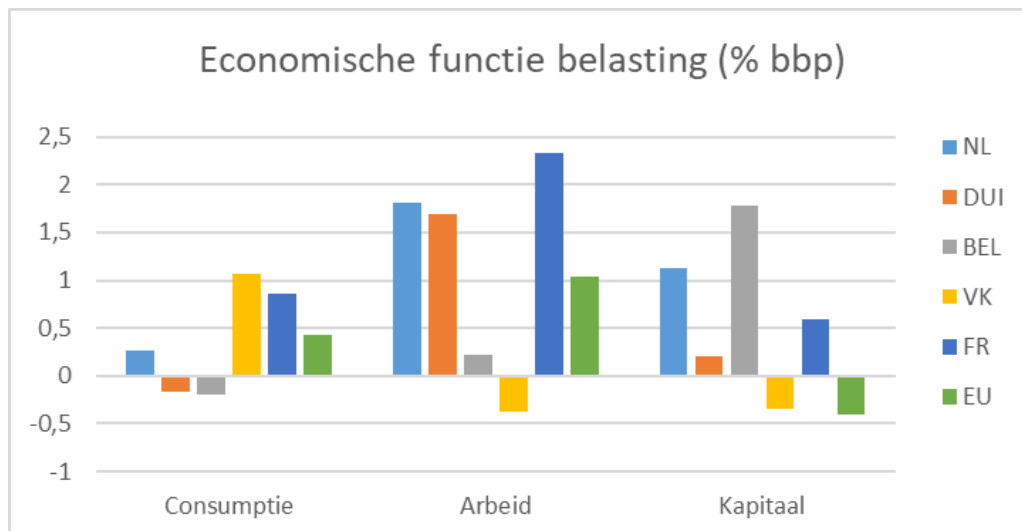

Figuur 4 Verandering opbrengsten indirecte belastingen tussen 2007 en 2017. Bron: Europese Commissie.

Nederland wijkt verder met Duitsland en het EU-gemiddelde af van België, Verenigd Koninkrijk en Frankrijk omdat de inkomsten uit productbelastingen hier daalden. Onze regering lijkt te hebben gekozen voor een uitruil: minder belasting op producten (zo is de verpakkingenbelasting per 1 januari 2013 afgeschaft), maar meer belasting op productie (zo is de SDE-heffing per 1 januari 2013 ingevoerd). Het PBL beschouwt productbelasting echter als een goede mogelijkheid voor fiscale vergroening omdat het de ecologische voetafdruk in de consumptieprijs verwerkt (PBL, 2017).

Belastingen per economische functie

Behalve een opsplitsing per type belasting, kan met de data van de Europese Commissie ook de economische functie (consumptie, arbeid of kapitaal) van belasting- en premieopbrengsten zichtbaar gemaakt worden. Figuur 5 geeft dit weer. Omdat vooral indirecte belastingen op de consumptie drukken, is het begrijpelijk dat deze opbrengst in Nederland relatief beperkt steeg. Ons land heeft vooral de budgettaire omvang van de belastingen op arbeid zien toenemen en relatief sterk. Dit is een logisch gevolg van toename van de opbrengsten uit de inkomstenbelasting en sociale premieheffing. De stijging was bijna twee keer zo hoog als het EU-gemiddelde, maar vergelijkbaar met Duitsland en lager dan Frankrijk.

Figuur 2 Verandering opbrengsten belastingen per economische functie tussen 2007 en 2017. Bron: Europese Commissie.

Bijzonder is ook dat Nederland relatief veel extra belastingopbrengsten uit de functie kapitaal binnenkreeg. Het EU-gemiddelde was een lichte daling en alleen buurland België verhoogde de omvang meer. Een verklaring is de versobering van de hypotheekrenteaftrek, maar belangrijk voor de kapitaalopbrengsten in het jaar 2017 is tevens de incidentele afkoop van pensioen in eigen beheer waardoor deze belastingopbrengsten met 3,3 miljard euro stegen (Rijksoverheid, 2018). Daarnaast is van belang dat alle belasting die zelfstandigen afdragen door de Europese Commissie wordt gezien als opbrengsten uit de functie kapitaal. Het aantal zelfstandigen in ons land groeit sterker dan in omliggende landen (CBS, 2019).

Per saldo blijkt dat in Nederland de opbrengsten uit de functie arbeid (+1,8%-punt bbp) sterker toenamen dan de opbrengsten uit de functie kapitaal (+1,1%-punt bbp). Het gaat om 60% meer. Een dergelijke verdeling is in lijn met andere lidstaten.

Conclusie

Tussen 2007 en 2017 stegen in Nederland de opbrengsten uit de inkomstenbelasting en sociale premieheffing aanzienlijk sterker dan in Duitsland, België, Frankrijk, Verenigd Koninkrijk en gemiddeld in de EU. De totale omvang van belastingen en premies nam sowieso stevig toe: de toename was meer dan drie keer zo groot als het EU-gemiddelde en bijna het dubbele van de stijging in Duitsland en België. Alleen in Frankrijk stegen de totale opbrengsten meer. Mede door dit beleid realiseerde Nederland sinds 2007 de grootste verbetering van het EMU-saldo.

Waar huishoudens via de inkomstenbelasting aanzienlijk meer gingen bijdragen, daalde vanuit bedrijven de opbrengst van de vennootschapsbelasting licht. Wel betaalde het bedrijfsleven twee derde van de toenemende premieopbrengsten. Dit alles verhoogde de lasten op arbeid aanzienlijk en verklaart deels waarom de ontwikkeling van netto besteedbare inkomens nu achterblijft bij de stijgende bruto lonen.

Literatuur

Alesina, A., Ardagna, S., en Trebbi, F. (2006). Who adjusts and when? The political economy of reforms. *IMF Staff Papers (special issue)*(53), 1–29.

<http://faculty.arts.ubc.ca/ftrebbi/research/reforms.pdf>

Caminada C.L.J., Goudswaard K.P. & Knoef M.G. (2018), Toenemende spreiding in de drukverdeling van inkomensheffingen, *Weekblad Fiscaal Recht* 7256: 1245-1253.

https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/67681/Caminada_Knoef_2018_T.pdf?sequence=2

CBS, 2016, Lage inkomens betalen relatief veel indirecte belasting, <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2016/26/lage-inkomens-betalen-relatief-veel-indirecte-belasting>

CBS, 2019, Is elders in de EU het aandeel zzp'ers zo hoog als in Nederland, <https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/dossier-zzp/hoofdcategorieen/is-elders-in-de-eu-het-aandeel-zzp-ers-zo-hoog-als-in-nederland->

Europese Commissie, 2018, Data on Taxation,

https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/economic-analysis-taxation/data-taxation_en

PBL, 2017, Fiscale vergroening: belastingverschuiving van arbeid naar grondstoffen, materialen en afval. Beleidsstudie.

<https://www.pbl.nl/sites/default/files/cms/publicaties/pbl-2017-fiscale-vergroening-deel4-2853.pdf>

Princen, S. & Mourre, G., 2013, The role of tax policy in times of fiscal consolidation, *Economic Papers* 502.

http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/economic_paper/2013/pdf/ecp502_en.pdf

Rijksoverheid, 2018, Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017.

<https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/jaarverslagen/2018/05/16/financieel-jaarverslag-rijk-2017/fjr.pdf>

Suyker, W., 2016, Tekortreducerende maatregelen 2011-2017 (MEV 2017 versie), CPB Achtergronddocument 20 september 2016.

<https://www.cpb.nl/sites/default/files/omnidownload/CPB-Achtergronddocument-Tekortreducerende-maatregelen-2011-2017-MEV2017.pdf>